

TATIANA MATEI

NICOLAI I. GRĂMADĂ

(1892-1961)

Moștenirea cărturarului bucovinean

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2024

CUPRINS

PREFAȚĂ	7
BIOGRAFIE	11
INTRODUCERE	19
IZVOARELE CERCETĂRII	25
PARTEA ÎNTÂI	
Viața cărturarului bucovinean	31
I. FAMILIA	33
I.1. Originea familiei Grămadă	33
I.2. Familia lui Nicolai Grămadă	36
II. FORMAREA INTELECTUALĂ ȘI SERVICIUL MILITAR	45
II.1. Studiile primare și liceale	45
II.2. Cariera militară	48
II.3. Studiile academice și specializările	53
III. CARIERA DIDACTICĂ	59
III.1. Activitatea didactică	59
III.2. Locul lui Nicolai Grămadă în peisajul didactic și cultural românesc	66
III.3. Eșecul ascensiunii ierarhice	73
III.4. Activitatea de președinte în comisii de bacalaureat	87
IV. CARIERA ADMINISTRATIVĂ	91
IV.1. Activitatea muzeografică cernăuțeană	91
IV.2. Activitatea muzeografică suceveană	105
IV.3. Activitatea în cadrul arhivelor	119
PARTEA A DOUA	
Opera cărturarului bucovinean	127
V. OPERA	129
V.1. Studii privind istoria veche și medievală românească și paleografia româno-slavă	129
V.2. Lucrări privind evoluția socială și economică a Bucovinei	140

V.3. Recenzii și lucrări din sfera științelor auxiliare ale istoriei și studii diverse	155
V.4. Un vis neîmplinit: o istorie a Bucovinei	159
VI. INIȚIATIVE PUBLICE ȘI ATITUDINI CIVICE	165
VI.1. Propuneri și proiecte. Luări de poziție	165
VI.2. La final de carieră	170
CONCLUZII	175
ANEXE	179
FACSIMILE	275
ABSTRACT	325
BIBLIOGRAFIE	349
INDICE DE NUME	355

INTRODUCERE

Nicolai Grămadă este un cărturar bucovinean care nu s-a bucurat de o largă recunoaștere publică, existența și activitatea sa rămânând, în cea mai mare parte, apanajul celor de specialitate.

Viața sa, este cu atât mai dramatică cu cât o încadrăm în epocă și observăm zbaterea unui intelectual care încearcă să se ridice din rândurile țărânimii într-un spațiu istoric disputat și într-un moment de mari frământări politice și militare.

Temporal, el este rezultatul epocii pe care o trăiește, ce cuprinde perioada Belle Époque (chiar dacă doar la vârsta adolescenței), perioada Primului Război Mondial, Marea Unire, perioada interbelică, Al Doilea Război Mondial și perioada bolșevică. Urmărind viața și cariera cărturarului, descoperim spinoasa problemă a meritocrației mult laudate, mai ales în perioada interbelică

Formarea intelectuală și specializările au loc în primele trei perioade, la care se adaugă și implicarea militară voluntară a acestuia. Voluntarul Nicolai Grămadă și-a continuat lupta de apărare a românității pe altarul scribiei pe care a slujit-o cu mare devotament până la sfârșitul vieții. Efortul depus și parcursul său sunt astăzi puse sub lupa analizei în vederea stabilirii locului și rolului său în cultura românească bucovineană.

Prezentarea vieții și operei cărturarului bucovinean, a presupus urmărirea pașilor acestuia, identificarea oamenilor și locurilor pe care i-a frecventat, identificarea legăturilor dintre aceștia, chiar și atunci când explicațiile și documentele lipsesc sau prezintă informații vagi.

Nicolai Grămadă face parte dintr-un neam de oameni vrednici, stabilit în nordul Moldovei pribegind la finele secolului al XVIII-lea din zona Munților Rodnei. Neamul acesta a dat provinciei în care s-a așezat, trei reprezentanți de seamă ai culturii: Ion Grămadă (poet, publicist, istoric, cunoscut ca „eroul de la Cireșoia”), Nicolai Grămadă (istoric, lingvist, muzeograf, arhivist, profesor, un cărturar ce-și așteaptă după mai bine de 100 de ani recunoașterea din partea bucovinenilor și nu numai) și Ilie Grămadă (profesor, istoric, director de teatru),

Pe lângă cei menționați au existat și alți membri, bine situați profesional (doctori, judecători, profesori, învățătoare, ingineri) care s-au răspândit inițial pe tot cuprinsul Bucovinei, trecând la Iași, mai apoi la Ploiești și mai

departe, în Germania, Canada. La începutul secolului al XX-lea, alături de alți bucovineni, au luat calea emigrării spre continentul american și membri ai familiei Grămadă din Zaharești, așa cum a fost și fratele lui Nicolai, George.

Despre adaptarea acestora în ținuturile americane, despre păstrarea tacită a unor tradiții românești, despre ascunderea identității lor românești și „regăsirea lor”, au fost scrise două articole de Mario Grămadă, un urmaș al acestora, în „Revista Română”¹, articole traduse în limba română de Elena Antohi.

Contemporan cu Nicolai Grămadă și confident, în ultima parte a vieții sale, Pavel Țugui este unul din bucovineni, alături de Iorgu Jordan, care i-a cunoscut zbaterea în vederea publicării lucrării sale *Studii și materiale de toponimie minoră*². Lucrarea a fost publicată postum, inițial în „Analele Bucovinei” în 1994-1996, alături de studiul *Destine și cărți*³ de către Pavel Țugui, apoi publicată sub titlul *Toponimia Minoră a Bucovinei*, sub îngrijirea lui Ion Popescu Sireteanu⁴.

Referirile la Nicolai Grămadă până la apariția acestei lucrări sunt rarissime, Petre Diaconu fiind unul din cei care citează lucrarea *Vicina* începând cu anii 1970 și îi dă o altă localizare, susținând traducerea greșită a înscrisurilor. Două dintre lucrările sale, *Sătenii și stăpânii în Bucovina între 1775 și 1848* și *Vechile peceți sătești bucovinene 1783-1900*, au fost citate și de către Mihai Iacobescu în lucrarea *Din istoria Bucovinei*⁵, apărută în 1993 la Editura Academiei Române.

După apariția lucrării *Toponimia Minoră a Bucovinei*⁶, personalitatea lui Nicolai Grămadă suscită un interes mai mare și apar studii, precum cel al Harietei Mareci-Sabol: *Considerations sur l'oeuvre historique de Nicolai Grămadă*, apărut în „Codrul Cosminului”, nr. 10, Suceava, 2010, în care sunt consemnate câteva aspecte de viață și se face o prezentare a lucrărilor publicate de Nicolai Grămadă de-a lungul vieții, dar și articole ale aceleiași autoare în revista „Glasul Bucovinei” precum: *Orizont istoriografic*⁷ și *Nicolai I. Grămadă*⁸.

¹ Mario Grămadă, *Familia Grămadă*, trad. de Elena Antohi, în „Revista română”, 2010, nr. 4 (62), p. 32-33; 2011, nr. 2 (64), pp. 20-21.

² Nicolai Grămadă, *Studii de toponimie minoră*, în „Analele Bucovinei”, București, (I), în tom I, 2/1994, p. 385-422; (II), în tom II, 1/1995, pp. 123-141; (III), în tom II, 2/1995, pp. 383-401; (IV), în tom III, 1/1996, pp. 131-146 și (V), în tom III, 2/1996, pp. 401-430.

³ Pavel Țugui, *Destine și cărți*, în „Analele Bucovinei”, I, 2, București, 1994, pp. 369-384.

⁴ Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, I-II, Editura Anima, 1996.

⁵ Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei, vol. I. (1724 – 1862)*, București, Editura Academiei Române, 1993, pp. 122, 161, 212, 213, 255, 259, 260, 266.

⁶ Nicolai Grămadă, *Toponimia minoră a Bucovinei*, I-II, Editura Anima, 1996.

⁷ Harieta Mareci, *Orizont istoriografic*, în „Glasul Bucovinei” nr. 1-2/2003, an X, nr. 37 – 38, pp. 71-77.

⁸ Idem, *Nicolai I. Grămadă*, în „Glasul Bucovinei”, nr. 1/2005, an XII, nr. 45, Cernăuți-București, pp. 17-22.

Informații indirecte dar foarte valoroase despre activitatea lui Nicolai Grămadă au fost surprinse în rândurile revistei „Glasul Bucovinei” într-o serie de articole despre Universitatea din Cernăuți: *Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică*, *Universitatea din Cernăuți. Preliminarii*⁹ și *Misiunea educativă și științifică*¹⁰.

Întreaga activitate depusă în slujba Bucovinei, atât cea din Cernăuți cât și cea din Suceava, i-au adus lui Nicolai Grămadă un loc bine-meritat în *Enciclopedia Bucovinei*¹¹, apărută la Iași în 2004 sub semnătura lui Emil Satco, dar și în ediția mai nouă actualizată de Alis Niculică, din 2018. Cea mai nouă referire aparține istoricului Mihai Ștefan Ceaușu care a realizat un medalion în recenta *Enciclopedie a reprezentanților scrisului istoric românesc*¹², apărută în 2021.

Lipsa unor informații referitoare la viața personală dar și la formarea intelectuală din fondul aflat în arhivele sucevene a fost completată de însemnările și documentele deținute de Florin Grămadă (strănepot) în fondul familiei și pe care mi le-a cedat integral. Fondul amintit cuprinde și un dosar cu Însemnări despre prof. univ. dr. Nicolai Grămadă, aparținând lui Nicolai V. Grămadă, unul dintre fiii fratelui Vasile. Aceste însemnări prezintă o serie de erori referitoare la formarea intelectuală a unchiului cu același nume dar oferă informații prețioase referitoare la familie. Pe lângă documente se află și o lucrare coordonată de Nicolai V. Grămadă *Zaharești. Veche vatră bucovineană*¹³. Lucrarea este în esență o monografie a așezării în care elementul central este Familia Grămadă cu cei mai de seamă reprezentanți ai săi: Ion Grămadă (eroul de la Cireșoaia), Nicolai Grămadă și Ilie Grămadă (nepotul lui Nicolai I. Grămadă și fratele autorului), dar și despre alte familii așezate în Zahareștii Sucevei la sfârșitul secolului al XVIII-lea.

Clarificările necesare publicării unei monografii a personalității lui Nicolai Grămadă și a activității depuse de acesta în decursul vieții, precum și a moștenirii lăsate în special bucovinenilor, au fost aduse prin studierea (și atașarea ca facsimil în prezentul volum) a dosarului personal

⁹ Mircea Grigoroviță, *Universitatea din Cernăuți. Preliminarii*, în „Glasul Bucovinei”, 2/1995, pp. 120-130.

¹⁰ Idem, *Universitatea din Cernăuți în perioada interbelică. Misiunea educativă și științifică*, în „Glasul Bucovinei”, 3/1995, pp. 68-78.

¹¹ Emil Satco, Alis Niculică, *Enciclopedia Bucovinei*, II, Editura Karl A Romstorfer, Suceava 2018, p. 87.

¹² Mihai Ștefan Ceaușu, *Nicolai Grămadă*, în Victor Spinei, Dorina N. Rusu (ed.), *Enciclopedia reprezentanților scrisului istoric românesc*, vol. II (D-K), Suceava, Editura Karl A. Romstorfer a Muzeului Național al Bucovinei, 2021, p. 361-362.

¹³ Nicolai V. Grămadă, Ion Băițan, Vasilică Băițan, *Zaharești. Veche vatră bucovineană*, Suceava, Editura „Cuvântul nostru”, 2002.

CM regiunea Iași cpt. 423 din Arhivele Militare Pitești, în care sunt consemnate cronologic aspecte legate de educație, familie, cariera militară, cariera didactică etc. Aceste informații au completat aspecte mai puțin clare din biografia cărturarului.

Fondul familiei mai conține documente și fotografii și amintirile nepotului său, care însă nu se „potrivesc” în totalitate cu documentele, mai ales în ce privește formarea intelectuală a unchiului său.

Mai mult, din însemnările nepotului, aflăm faptul că Nicolai a rămas repetent de două ori în timpul școlii (în clasa I și în clasa a VII-a) și că doar ambiția mamei și a bunicii ar fi compensat mediocritatea lui Nicolai, care a ajuns la Cernăuți student. Aceeași informație referitoare la dubla repetenție o întâlnim și la Pavel Țugui în *Destine și cărți*¹⁴. Similitudinea informației eronate ne face să ne întrebăm cine a emis-o, nepotul sau Pavel Țugui? La aceasta se mai adaugă și ambiguitatea cauzelor susținerii examenului de capacitate de către Nicolai Grămadă abia în anul 1919, informație care ne trimite cu siguranță la o preconcepție asupra personalității cărturarului. Acest lucru a determinat continuarea cercetărilor la Biblioteca Colegiului Național „Ștefan cel Mare” din Suceava, continuatorul Liceului greco-oriental la care și-a făcut o mare parte din studii. Cum *Analele* corespunzătoare anilor 1902-1912 nu au oferit informații suficiente despre situația matricolă a acestuia, studierea Registrelor matricole, aflate la Arhivele sucevene, a fost necesară, aducând pe deplin clarificarea problemei: Nicolai Grămadă a început să urmeze cursurile gimnaziale la Liceul greco-oriental începând din 1904, nu a repetat nici clasa I, nici clasa a VII-a, a avut rezultate bune la școală și parcursul său școlar a fost unul exemplar.

Unul dintre proiectele lui Nicolai Grămadă a fost acela de a realiza o *Istorie a Bucovinei*, a acestui pământ românesc cu o istorie zbuciumată dar nu pe deplin clarificată, la care cooptase o mare parte a intelectualilor bucovineni dar și a unora care și-au desfășurat activitatea la Cernăuți, care însă nu s-a concretizat în timpul vieții sale.

După anul 1989, termenul Bucovina revine ca temă de cercetare pentru istorici și devine sursa preocupărilor acestora, iar Nicolai Grămadă se impune să fie așezat în rândul personalităților pe care le-a dat această parte de țară. Personalitate complexă, cu preocupări culturale, didactice, organizatorice, este omul de numele căruia se leagă primii pași ai multor instituții sucevene: colecțiile Muzeului Bucovinei din Cernăuți apărute de riscul cedării lor către Comisia de Armistițiu și care fac astăzi parte din patrimoniul Muzeului Național al Bucovinei din Suceava, organizarea

¹⁴ Pavel Țugui, *Destine și cărți*, în „Analele Bucovinei”, I, 2, 1994, pp. 369-385.

Arhivelor din Suceava, demersurile în vederea declarării unor edificii sucevene ca monumente istorice, etc.

A fost recunoscut printre apropiați dar și printre colaboratori ca un om meticulos, aplecat spre studiu și care-și susținea teoriile cu documente. Din acest motiv era foarte preocupat de noțiunea de conservare (a construcțiilor, a obiectelor etnografice, a tezaurului lingvistic). Pregătirea complexă l-a ajutat să vadă dincolo de limitele unei științe, dar mai presus de toate, a fost conectat permanent la viața satului bucovinean, o sursă permanentă de valori.

Prezentarea vieții și operei cărturarului bucovinean, în forma cea mai fidelă, readuce în atenție unicitatea unor studii determinate de imposibilitatea refacerii sau perfecționării lor. Cărturarul, a intuit dispariția unor elemente identitare în această parte de țară și le-a prezentat așa cum le-a cules, imperfecte și incomplete, ținând să le publice mai mult ca un reper istoric pentru cei ce vor dori să realizeze monografiile ale locurilor. Chiar dacă unele acțiuni sau inițiative par idealiste, Nicolai Grămadă face parte din rândul celor care au îndrăznit mai întâi să viseze și apoi chiar să acționeze.

Lucrarea de față ne va înfățișa nu numai viața și opera unui om ci, indirect și contextul intern și internațional în care au loc și putem fi martorii unei epoci care se deschidea în istoria națională și care urma să o afecteze pentru următorii 45 de ani. Sfârșitul vieții lui Nicolai Grămadă este și sfârșitul unei epoci în care preocuparea pentru identificarea elementelor de identitate națională pierde bătălia în fața universalizării proletare a spațiului geografic românesc.

După unirea Bucovinei cu Regatul României, Cernăuțiul devine centrul cultural al zonei și un laborator de formare a unei noi generații de intelectuali. Rolul acestor era de armonizare a Bucovinei cu noile realități administrative, dar mai ales de organizare și dezvoltare a unor instituții, societăți culturale și a Universității din Cernăuți. Misiunea lor nu era una ușoară, necesitând pe lângă strădania științifică și una spirituală.

El, a fost unul dintre intelectualii cernăuțeni care și-a asumat rolul acesta și a depus efort pentru dezvoltarea culturală a Bucovinei.

Referiri la activitatea sa didactică din perioada suceveană, ne sunt oferite în studiul lui Gheorghe Giurcă intitulat *Facultatea de Teologie de la Suceava*¹⁵, precum și din studiul *Institutul de Istorie de pe lângă Facultatea de Teologie din Cernăuți* publicat de Mircea Lutic¹⁶.

¹⁵ Gheorghe Giurcă, *Facultatea de Teologie de la Suceava*, în „Codrul Cosminului”, V, 1999, p. 325-332,

¹⁶ Mircea Lutic, *Institutul de Istorie de pe lângă Facultatea de Teologie din Cernăuți*, în „Analele Bucovinei”, XX, 2013, nr. 2 (41).

Indirect, prin studiile publicate, Nicolai Grămadă reprezintă un reper pentru istoricii care s-au aplecat asupra unor aspecte de viață socială, economică și politică din Bucovina ca provincie a Imperiului Habsburgic și, ulterior, austro-ungar.

Dincolo de activitatea profesională complexă, Nicolai Grămadă a demonstrat reale calități umane, arătând solidaritate cu semenii săi atunci când vremurile le sunt potrivnice (avem în vedere solidaritatea cu Leca Morariu și Constantin Tomescu), precum și demnitatea cu care tratează retrogradarea sa din învățământul superior pentru „atitudine burgheză”, prin expresia „sunt burghez”.

IZVOARELE CERCETĂRII

Informații importante atât despre persoana sa cât și despre contextul în care și-a desfășurat activitatea au fost identificate în corespondența purtată de acesta cu oamenii de cultură importanți ai vremii și apropiați ai săi (Sextil Pușcariu, Aurelian Sacerdoțeanu, Leca Morariu, Mihai Costăchescu, Pavel Țugui, George Călinescu etc.) identificată în Arhivele Naționale¹ București sau în monografiile ale diverselor personalități. Din cea purtată între Nicolai Grămadă cu Sextil Pușcariu reface tabloul universităților românești și a slujitorilor lor, relațiile dintre istoricii români din perioada interbelică și descoperim prietenia dintre cei doi pornită de la recomandarea de a fi trimis la specializări în străinătate. Nu prietenia a fost însă motivul înscrierii lui Nicolai pe listele licențiaților ce meritau să studieze la Școala Română din Roma ci cunoștințele și potențialul pe care le-a observat în timpul studiilor universitare și impresia puternică ce a trecut bariera timpului (căci anii de studenție cernăuțeană au fost 1912-1915 și 1918-1919).

Schimbul de scrisori între Nicolai Grămadă și Aurelian Sacerdoțeanu aduce lumină asupra începuturilor activității arhivistice sucevene, greutăților întâmpinate, dar și disponibilității cărturarului bucovinean de a se implica în organizarea acestei instituții. La acestea se adaugă și cea purtată cu membri ai familiei (mai multe scrisori primite de la fratele mai mare Vasile și un nepot – preotul Fărtăiș), prin intermediul cărora aflăm despre o serie de evenimente petrecute în satul natal ca efect al unor evenimente petrecute la nivel național și chiar mondial, așa cum au fost arestarea studenților din Zaharești, inclusiv a nepotului Ilie Grămadă ca urmare a asasinării lui I. G. Duca, precum și evacuarea satelor din aproape toată Bucovina (inclusiv din Zaharești) ca urmare a dinamicii frontului româno-germano-rus din aprilie până în septembrie 1944. De o mare valoare este schimbul epistolar dintre Nicolai Grămadă și Leca Morariu, care scoate la iveală omul combatant, care nu acceptă politica de epurare începută asupra intelectualilor de către regimul bolșevic și chiar găsește modalități de susținere materială și financiară a celui din urmă ca urmare a permanentizării situației sale de proscris al regimului. Mai presus de toate,

¹ ANIC, *Aurelian Sacerdoțeanu – Corespondența (1928 -1974)*, București, 2004, f. 30.

din această corespondență reiese faptul că are „curajul” de a reacționa la nedreptățile noii orânduiri.

Aceluiași regim i-a căzut victimă și Nicolai Grămadă în toamna anului 1949 când a fost retrogradat de la statutul de profesor universitar la cel de profesor în învățământul secundar și ulterior la cel elementar.

Toate informațiile refac tabloul spațio-temporal al preocupărilor sale, complexitatea acestora dar și contextul regional și național. Dorința sa de implicare, face ca activitatea didactică, pe care n-a părăsit-o nici un moment, să fie dublată și chiar triplată de altele, în care se implică cu multă dăruire, chiar dacă la un moment dat, acestea erau neremunerate. Acest lucru indică un om de o rară generozitate și un caracter patriotic, în sensul cel mai profund al cuvântului.

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale deține un fond de documente personale, îngrijit și trimis de însuși Nicolai Grămadă², completat ulterior morții sale de către soția Mărioara Grămadă. Fondul cuprinde materiale structurate după cum urmează: **A.** Documente personale; **B.** Documente rezultate din funcțiile deținute; **C.** Documente de proprietate sau privind evoluția acestora; **D.** Manuscrise, fișe, caiete de lucru; **E.** Corespondență personală; **F.** Alte documente (care nu au legătură neapărat cu activitatea lui, precum împrumuturile făcute de țărani zahareșteni de la o cooperativă de credit din Cernăuți. Listele de alegători din Zaharești pentru Camera Deputaților etc)

Documentele Personale conțin certificatul său de naștere, documente școlare, atât de la școala din Zaharești cât și de la Cernăuți, certificatul de absolvire, înștiințarea obținerii unei subvenții de 2500 lei pentru studii în 1919, scrisoare de recomandare a ambasadorului român la Paris către directorul Muzeului Luvru, adeverință de la Școala Română din Roma, permisul de ședere în Roma a lui Nicolai Grămadă, dar și corespondența acestuia cu Divizia a XVI-a din Dej. De asemenea, dosarul **A** mai cuprinde documente referitoare la formarea intelectuală și o parte a demersurilor făcute în vederea urcării în ierarhia universitară.

Dosarul **B** conține documente privitoare la activitatea Muzeelor Regional (de la înființarea acestuia în 1896) și Industrial (1921-1933), a Muzeului Regele Carol al II-lea (1936-1940) și Muzeului Regional (1941-1942), Bucovinei (1942-1948), procese-verbale de ședință, inventarele muzeelor dar și activitatea desfășurată în calitate de președinte al comisiilor de bacalaureat, rapoartele către ministerul de resort, ca și demersurile făcute în vederea reabilitării lui Leca Morariu.

² SJAN Suceava, Fond Nicolai Grămadă, nr. 138, inventar 276.

În dosarul C se găsesc copii ale documentelor de confiscare a proprietății lui Nicolai Grămadă de către autoritățile austriece, actul de donație către Parohia Zaharești în numele familiei, acte juridice de anulare a confiscării, declarații ale cărturarului referitoare la bunurile personale cumpărate și rămase în Cernăuți după evacuarea definitivă din 1944.

În dosarul D găsim manuscrise, fișe și caiete de lucru, memoriul de titluri și lucrări și câteva articole scrise de Nicolai Grămadă.

În fine, în dosarul E se găsește corespondența cu personalitățile vremii dar și cu unii membri ai familiei: Sextil Pușcariu, Nicolae Bănescu, Ion Bianu, Iohan Chr. Dressler, nepotul Fărtăiș, fratele Vasile, Constantin Moisil, George Nimigeanu, Papahagi Pericle, Aurelian Sacerdoțeanu, Pavel Țugui etc.

Activitatea muzeografică suceveană (1945-1948), este prezentată în Fondul *Primăriei Suceava 1946-1947*³ prin petiții și adrese făcute de Nicolai Grămadă instituției, în vederea rezolvării unor probleme ce-i reveneau, referitoare la alocarea unui sediu Muzeului Bucovinei sau intervențiilor la diferite construcții istorice, ce necesitau lucrări de consolidare sau conservare (Cetatea de Scaun, zidurile curții domnești, turnul Bisericii Sf. Dumitru etc)

Documente referitoare la activitatea didactică a lui Nicolai Grămadă se află și la Serviciul Județean al Arhivelor Naționale Iași⁴ în fondul *Facultății de Litere* și în Fondul *Rectorat*, documente ce aduc clarificări și completări asupra activității didactice și indirect asupra celor administrative, publicistice și chiar militare ale lui Nicolai Grămadă. Astfel, fondurile amintite, conțin decretul de încadrare la Universitatea din Iași, decretul de modificare a repartizării sale de la Facultatea de Filosofie și Litere din Sibiu la Facultatea de Filosofie și Litere Iași, memorii și solicitări ale lui Nicolai Grămadă către Decanul Facultății de Litere, Rectorul Universității din Iași, Ministerul Învățământului precum și adrese-răspuns ale Ministerului la cererea de ridicare la rang de catedră a conferinței de Științele Auxiliare ale Istoriei. Din fișa nominală completată de Nicolai Grămadă și depusă la dosar ca urmare a solicitării rectoratului, aflăm și faptul că a fost decorat cu Crucea comemorativă a războiului și Medalia Regele Ferdinand cu spade.

Edificatoare asupra preocupărilor muzeografice sunt, pe de o parte procesele-verbale ale Muzeului Național al Bucovinei, iar pe de altă parte, adresele expediate în calitate de director al acestei instituții, către toate instituțiile locale, regionale și naționale, atât din Cernăuți cât și din

³ S JAN Suceava, Fondul *Primăria Suceava*, d. 6/1946, 12/1948.

⁴ S JAN Iași, Fondul *Rectorat*, d. 1878/1939; Fondul *Facultății de Litere*, d. 506/1941, 510/1941, 515/1942, 545/1944.